

BESLUT
2002-10-29

Dnr 411-5527-02

Anders Bjärvall
Förvaltningsenheten
Tel 08 - 698 1366
Fax 08 - 698 1402
Anders.Bjarvall@environ.se

Sirges sameby
Att. Bertil Kielatis
Västergatan 24
962 33 JOKKMOKK

Ansökan om flyttning eller avlivning av varg inom Sirges sameby

Beslut

Ansökan avslås.

Beslutsmotivering

I skrivelse inkommen till Naturvårdsverket 2002-09-20 yrkar Sirges sameby att Naturvårdsverket fattar beslut om avlivning eller flyttning utanför renskötselområdet av den varg som sedan maj uppehållit sig inom samebyns område. Samebyn anför att situationen för rennäringen nu är ohållbar och att samebyarna har haft stort arbete och stora kostnader för bevakning av vargen. Utöver kostnaderna och rivning av renar, anføres att renhjorden sprids och att betesron för renarna störs. En betydande ökning av antalet vajor utan kalv och även kalvar utan vajor anges ha observerats.

I komplettering till den tidigare skrivelsen anger samebyn att den inte bedömer det som en riktig åtgärd, vare sig från näringens eller djurskyddets synpunkt att tillgripa vanliga former av skyddsjakt. Vidare anger samebyn att om flyttning eller avlivning inte kommer till stånd, återstår för samebyn endast att tidigarelägga flyttning till vinterbetslanden, vilket betyder omfattande extra kostnader.

Naturvårdsverket får enligt 27 § jaktförordningen medge tillstånd till jakt på varg på enskilds initiativ, om det behövs för att förhindra skador eller om ett enskilt djur orsakar allvarliga skador eller olägenheter. Någon annan form av tillstånd på ansökan från enskild ges inte i jaktförordningen. Med jakt avses även infångande, t ex för flyttning. I 23 a § jaktförordningen (1987:905) finns de allmänna förutsättningarna för sådan skyddsjakt. Av paragrafens punkt 3, framgår att beslut får tas för att förhindra allvarlig skada, särskilt på gröda, boskap, skog, fiske, vatten eller annan egendom. Som ytterligare förutsättningar för skyddsjakt gäller att det inte får finnas någon annan lämplig lösning och att skyddsjakten inte får försvåra upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos den aktuella viltartens bestånd i dess naturliga utbredningsområde.

Av handlingarna i ärendet framgår att den aktuella vargen för närvarande uppehåller sig i Sirges samebys höstbetesland. Flera tusen renar beräknas finnas i området. Vargen har under större delen av tiden den befunnit sig i området bedömts orsaka begränsad skada. Störningen och risken för ytterligare skador och olägenheter har dock av samebyn bedömts öka under senare tid, då renar flyttats ner till höstlanden. Ett något ökat antal vargrivna renar har iakttagits av länsstyrelsen i samband med pejlingsarbetet under augusti och september. Hur många renar som rivits är dock oklart.

Naturvårdsverket har bl. a. begärt in ett antal yttranden angående vargens genetiska betydelse för det svenska vargbeståndet. Samtliga tillfrågade genetiker bedömer att den aktuella vargen kan få stor betydelse för den svenska vargstammen och därmed har ett högt bevarandevärde (se nedan).

Naturvårdsverket gör följande bedömning. Verket har i detta fall, liksom i övriga ärenden om skyddsjakt att tillämpa bestämmelserna i jaktförordningen. En första förutsättning för att skyddsjakt skall kunna medges är att något av de skaderekvisit föreligger som anges i 23 a § jaktförordningen. I det aktuella fallet är det oklart hur stor skada vargen har orsakat. Verket har förståelse för de olägenheter vargen orsakat för renskötseln i området. Naturvårdsverket bedömer dock att de olägenheter som hittills konstaterats inte uppfyller lagstiftningens krav på allvarlig skada. Med ledning av befintlig dokumentation om vargens beteende i det aktuella området finns det inte heller, enligt verkets bedömning, tillräckligt starka skäl att befara att allvarlig skada uppstår under den närmaste tiden. Förutsättning för jakt på den aktuella vargen föreligger därmed inte. Ansökan om skyddsjakt skall därför avslås.

Härutöver gäller beträffande varg att artens bevarandestatus för närvarande inte kan betraktas som gynnsam. En eventuell avlivning av den invandrade varghannen som bedömts extra värdefull med dess potentiella möjlighet att sprida nya gener till den befintliga, svaga skandinaviska vargstammen skulle därmed kunna försvåra uppnåendet av en gynnsam bevarandestatus hos arten.

I riksdagens beslut om en sammanhållen rovdjurspolitik (prop. 2000/01:57) har en mycket låg nivå bestämts för vargens antal och utbredning inom renskötselområdet

beroende på att vargen per individ betraktas som det rovdjur som orsakar rennäringen störst problem. I riksdagsbeslutet anges etappmålet för varg till 20 årliga föryngringar i landet, vilket motsvarar en stam på ca 200 vargar. I dag finns ca 10 föryngringar, samtliga utanför renskötseområdet. Av riksdagsbeslutet framgår att innan etappmålet är nått bör skydds jakt endast tillåtas i begränsad omfattning och främst i renskötseområdet, men också att stor restriktivitet skall gälla för skydds jakt på ensamgående vargar inom renskötseområdet, för att möjliggöra immigration till den skandinaviska stammen. Detta är angeläget i dag då den skandinaviska vargstammen uppvisar en minskande genetisk variation och det även finns vissa tecken på misstänkta inavelseffekter.

Det är Naturvårdsverkets uppfattning att de förebyggande åtgärder som Sirges och grannbyarna vidtagit under våren haft effekt, eftersom det så vitt kan bedömas har undvikits situationer med omfattande skador och spridning av renhjortar. Vargen har dock medfört störning och oro bland renarna. Det är av stor vikt att möjligheterna finns att även fortsättningsvis vidta förebyggande åtgärder. Insatserna som har genomförts av både samebyn och länsstyrelsen under våren, sommaren och hösten, har visat på de svårigheter som råder i att dokumentera och beskriva de störningar och skador som uppkommer genom förekomsten av varg. Det är enligt Naturvårdsverkets bedömning angeläget att metoder utvecklas för att möjliggöra sådan dokumentation. Naturvårdsverket anser därför att det är angeläget att genom att fortsätta följa den aktuella vargen och i möjligaste mån dokumentera skadorna, skaffa erfarenheter för att bättre förebygga skador. Verket är berett att stödja de insatser för dokumentation och spårning som kan genomföras av länsstyrelsen och samebyn.

Naturvårdsverket kommer i särskilda beslut att ta ställning till frågan om ersättning för extra kostnader för samebyn.

Bakgrund

Den aktuella vargen märktes med radiosändare den 1 februari 2002. Det är en ung hanne som uppskattas vara född år 2000. Genetiska analyser har visat att vargen har östligt ursprung och kommer från Finland/Ryssland. Länsstyrelsen i Norrbottens län har ansvarat för att vargen pejplats regelbundet.

Vargen uppehöll sig vid märkningen och tiden därefter framförallt inom Sörkaitums sameby. De har även tillfälligt vistats i Baste, Girja och Gällivare samebyar. Naturvårdsverket erhöll den 15 februari 2002 en skrivelse från Sörkaitums och Gällivare samebyar om att vargen skulle avlivas eller flyttas. Länsstyrelsen i Norrbottens län avstyrkte ansökan, men ansåg att en ny bedömning skulle kunna komma att göras senare. Naturvårdsverket avslog ansökan.

Vid en förnyad ansökan vände sig Naturvårdsverket till Sametinget och länsstyrelsen och anhöll om förslag på ett lämpligt område inom länet dit vargen skulle kunna flyttas. Båda myndigheterna bedömde att ett sådant område inte kunde utses. Naturvårdsverket avslog därefter även denna ansökan.

Sirges sameby har av Sametinget erhållit 179 252 kronor och Sörkaitums sameby 225 170 kr i bidrag för förebyggande åtgärder. De åtgärder som vidtagits har dock visat sig

inte vara tillräckliga. Om ytterligare medel från Sametinget kan erhållas kan inte avgöras förrän alla ersättningar till föryngringar är utbetalade i slutet av november.

Ärendets beredning

Naturvårdsverket har begärt in yttranden från länsstyrelsen i Norrbottens län, Sametinget och Vargforskningsprojektet Skandulv.

Naturvårdsverket har även efter uppmaning från Svenska Rovdjursföreningen, Naturskyddsföreningen, Världsnaturfonden WWF och Förbundet Djurens Rätt berett ett urval genetiker (Nils Ryman, Stockholms Universitet, Linda Laikre, Stockholms Universitet, Hans Ellegren, Uppsala Universitet, Carles Vilà, Uppsala Universitet, Staffan Bensch, Lunds Universitet och Torbjörn Ebenhard, CBM) yttra sig i frågan. Yttranden har även inkommit från Svenska Rovdjursföreningen, Världsnaturfonden WWF och Förbundet Djurens Rätt.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har i remissyttrande 2002-10-14 tillstyrkt tillstånd till skydds jakt med hänvisning till den omfattande risken för störningar på rennäringen i dagsläget. Länsstyrelsens ställningstagande till den nu aktuella ansökan har påverkats av att skydds jakt i två fall beviljats i landet tidigare i år. Skydds jakten bör enligt länsstyrelsen utföras av den skadelidande dvs samebyn.

Sametinget tillstyrker flyttning eller avlivning med hänvisning till att vargen är stationär. Sametinget konstaterar att vargens inte orsakat skador som uppfyller kriterierna för massdödande, men också att det är svårt att finna alla kadaver i området vargen uppehållit sig. Sametinget anför att hänsyn måste tas till den psykiska och psykosociala stress det innebär renskötarna att ha varg inom betesområdet.

Vargforskningsprojektet Skandulv anser att antalet eventuella avlivningar måste ligga väl under den årliga tillväxten i vargstammen. Tillväxten motsvarar nu 15 –20 vargar per år. Om antalet avlivningar inte överskrider fem utvandrande ungvargar per år kommer stammen att visa fortsatt tillväxt. Skandulv gör bedömningen att vargen i Norrbotten potentiellt är mer värdefull för bevarandet av den sydkandinaviska vargpopulationen än en varg i Uppland. Med hänsyn till att den dock hittills inte visat tendens att vandra vidare söderut, att den förmodligen inte är den sista vargen som kommer att vandra in i Norrbotten österifrån inom överskådlig tid, och att det inte finns akuta genetiska problem i den sydkandinaviska vargstammen, anses den dock ur bevarandesynpunkt vara umbärlig. Bedömningen är byggd på den relativt höga sannolikheten att ytterligare vargar kommer att invandra till Sverige österifrån. Ett alternativ till skydds jakt i det aktuella fallet är att en undersökning av vargens skadeeffekter inleds, t.ex. med hjälp av spaning från fastvingeflyg. Slutligen anser Skandulv att det fortfarande finns en möjlighet att den nu aktuella vargen kan komma att börja vandra igen. Skandulv lyfter fram behovet av att det görs samma bedömningar av skydds jakt i relation till skadeläge i Norrbotten som i södra Sverige och framhåller att Naturvårdsverket bör överväga att utarbeta fasta kriterier för när skydds jakt efter varg skall tillåtas.

Nils Ryman och Linda Laikre, Stockholms Universitet, avstyrker bestämt avlivning av vargen på grund av dess stora potentiella genetiska värde. Ryman och Laikre anser att

tecken på inavelseffekter redan kan finnas och att varje individ är värdefull. Inga skydds jaktstillstånd bör medges på den skandinaviska vargstammen i dagsläget.

Carles Vilà, Uppsala Universitet, och Staffan Bensch, Lunds Universitet avstyrker båda avlivning av vargen av genetiska skäl.

Torbjörn Ebenhard, CBM, anser att vargen skall flyttas för att förenas med vargstammen i södra Sverige och att Naturvårdsverkets bedömning att en flytt är oförenlig med den av riksdagen antagna rovdjurspolitiken är felaktig.

Svenska Rovdjursföreningen avstyrker bestämt jakt på den aktuella vargen, eftersom inte någon större skada på ren kunnat dokumenteras. Vidare framförs att tillgängliga fakta antyder att en lyckad invandring som bidrar till reproduktionen är en mycket sällsynt händelse, att den genetiska kontakten mellan Finlands och Sveriges vargar är mycket begränsad, samt att Sverige måste ta ställning till vargförekomst i renbetesområdet nu. Vargen bör ges möjlighet att finnas i renbetesområdet fram till nästa brunstperiod. Proportionerna för ersättningar för olika typer av rovdjursförekomst förefaller SRF illa avvägda, och Naturvårdsverket bör se över möjligheterna att en större ersättning för att vargen vistas i det aktuella området kan betalas ut. SRF anser det nödvändigt att arbetet med metoder för att påvisa och bedöma skador och störning och hur dessa skall kunna hanteras. Även förebyggande åtgärder bör utvecklas och testas. Ett skydds jaktbeslut skulle ”försvåra upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos vargstammen” och sålunda vara oförenligt med såväl svensk som EU-lagstiftning. Om Naturvårdsverket ändå skulle bevilja skydds jakt på vargen, ser SRF det som en absolut förutsättning att jakten utförs av Länsstyrelsen i Norrbotten.

Världsnaturfonden WWF avstyrker ansökan och anser att det är av yttersta vikt att hitta förutsättningar för att Norrbotten-vargen kan överleva under ytterligare en brunstperiod. Naturvårdsverket bör i samarbete med berörda samebyar och andra berörda parter utarbeta en strategi för vilka åtgärder som ska vidtas om den aktuella vargen fortfarande är kvar i området i april 2003. WWF anser att det bör vara möjligt att hitta lösningar som gör det möjligt att hysa enstaka vargar och etableringar i renskötselområdets åretruntmarker. WWF anser också att Skandulv ska engageras i upplägget av fortsatt övervakning av den aktuella vargen, samt kommande invandrande vargar i Norrbotten. Syftet bör vara att införskaffa sådan kunskap som är viktig för förvaltning av kommande invandrande vargar österifrån.

Naturskyddsföreningen har meddelat att de stödjer WWF:s yttrande med undantag för förslagen inför nästa år.

Förbundet Djurens Rätt avstyrker skydds jaktansökan på den aktuella vargen med bland annat hänvisning till den skandinaviska vargstammens minskande genetiska variation. Vargen är biologiskt exceptionellt värdefull i ett skede då vargstammen visar avtagande tillväxt och ger möjlighet till en unik inblick i varg/rennäringens problematiken. Djurens Rätt framhåller vidare att omfattande illegal jakt förekommer, samt att skadedokumentation och redovisning av erhållna medel för förebyggande åtgärder saknas.

Sirges sameby har beretts tillfälle att lämna synpunkter på inkomna remissvar. Samebyn har anfört att länsstyrelsen lämnat en god kompletterande bild av händelseförloppet och att de villkor som ställs för skydds jakt i länsstyrelsens yttrande kan accepteras.

Samebyn anser att vargen gör stor skada och kan inte acceptera att vargen skall tillåtas vara kvar i området ytterligare en tid. Den psykiska pressen anses stor och det hänvisas också till att det samlade rovdjurstrycket i samebyn är högt. Det påpekas också att vargen huvudsakligen rört sig utanför världsarvet Laponia. Om skydds jakt blir aktuell anser samebyn att den skall utföras av i första hand polis och länsstyrelsepersonal. Samebyn understryker vikten av att undvika att negativ särbehandling i förhållande till andra liknande beslut.

I komplettering till den tidigare skrivelsen anger samebyn att den inte bedömer det som en riktig åtgärd, vare sig från näringens eller djurskyddets synpunkt att tillgripa vanliga former av skydds jakt. Vidare anger samebyn att om flyttning eller avlivning inte kommer till stånd, återstår för samebyn endast att tidigarelägga flyttning till vinterbetslanden, vilket betyder omfattande extra kostnader.

Beslut i detta ärende har fattats av direktör Björn Risinger. I beslutet har också deltagit t.f. enhetschef Susanna Löfgren samt avdelningsdirektörerna Caroline Wakter och Anders Bjärvall, den senare föredragande.

För Naturvårdsverket

Björn Risinger

Anders Bjärvall

Kopia till

Jordbruksdepartementet
Miljödepartementet
Länsstyrelsen i Norrbottens län
Sametinget
Direktoratet for Naturforvaltning, Norge
Miljöministeriet, Finland
SSR
Rikspolisstyrelsen
Polismyndigheten i Norrbottens län
Viltskadecenter
SKANDULV
Statens Veterinärmedicinska anstalt
Naturhistoriska riksmuseet
Jägarnas Riksförbund – Landsbygdens Jägare
Svenska Jägareförbundet
LRF
WWF
Naturskyddsföreningen
Djurens Rätt
Svenska Rovdjursföreningen
Torbjörn Ebenhard, CBM
Nils Ryman, Stockholms Universitet
Linda Laikre, Stockholms Universitet
Hans Ellegren, Uppsala Universitet
Carles Vilà, Uppsala Universitet
Staffan Bensch, Lunds Universitet